

РЕФЕРАТ

до дипломної роботи

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСПРИЙМАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Виконавець:

студентка 4 курсу 41П групи
факультету ФЕУП

Кліщевська Дар`я Сергіївна
/підпис/

Науковий керівник

Доцент кафедри МППП,
Кандидат психологічних наук

Бабчук Олена Григоріївна
/підпис/

ОДЕСА – 2024

Актуальність роботи. Одним з найважливіших питань в теорії і практиці вдосконалення нашого суспільства є питання цілеспрямованої підтримки особистісного розвитку. Людина повинна бути вихована не тільки як носій знань, але перш за все як громадянин України, як соціально активний засновник, а також творець себе, як людина з моральними поглядами, інтересами, вищою культурою праці і високою поведінкою. Розв'язання цієї проблеми потребує розробки моделей розвитку особистості як окремої особистості, створення її соціальних поглядів, сфер цінностей тощо для застосування психологічних та педагогічних досліджень, які її виявили.

В останні роки фокус досліджень все частіше приділяється проблемі пошуку механізмів і моделей особистісного самопізнання. Завдяки роботам Р.Бернса, У. Джемса, І. Кона, К. Роджерса, С. Рубінштейна, В. Століна, І.Чеснокової, Т. Шибутані, К. Юнга, В. Ядова та інших та інших важливе значення в теорії психології набули загальні проблеми самопізнання особистості.

Існують різні методи визначення сенсу і структури самопізнання, його особистісні компоненти є предметом численних досліджень із зарубіжної та сучасної психології. Роботи сучасних психологів (Н. Анкудінова, В. Асєєв, О.Бодальов, Л. Божович, Є. Бондаренко, В. Левкович, Г. Ліпкіна, П. Чамата, Р.Бернс, К. Блага, М. Шебек, А. Валлон) дають теоретичні рішення про взаємозв'язок і взаємодію внутрішніх і зовнішніх факторів самосвідомості і самопізнання, формування самопізнання і компонентів.

Однією з актуальних проблем сучасної психологічної науки є проблема саморозуміння молоді. Дана тема дуже складна, що включає вивчення ряду аспектів: психологічних особливостей, пов'язаних з віком студентської молоді, соціологічних проблем виховання і виховання, впливу колективу, сім'ї та ін.

На сучасному етапі психології розвитку проблема самосвідомості учня вивчена менше. Загалом психологи (зокрема І. Кон, В. Петрунек, Л. Таран, М. Савчин, Л. Василенко та ін.) розглядають юнацькій вік від 14 до 20 років. О.Винославська, на противагу, виділяє чіткі межі студентського віку – 16 – 23 років, тобто вік, придатний для навчання та здобуття особистістю певних знань,

вмінь та навичок. На наш погляд, другий період юності, на який припадає студентський вік, має специфічні закономірності і являє собою важливий етап у розвитку особистості.

Актуальність роботи полягає у тому, що від того, якою є самосвідомість та самосприймання сучасної молоді, залежить її майбутнє і майбутнє суспільства в цілому. Тому дослідження з цього питання дуже важливе на даному етапі.

Мета дипломної роботи – на основі аналізу об'єкта дослідження виявити та охарактеризувати особливості самосприймання студентської молоді.

Виходячи з мети дипломної роботи, поставлено такі **завдання**:

1. Розглянути і узагальнити психологічні особливості самосприймання та самосвідомості студентської молоді.

2. Дібрати комплекс методик для дослідження самосприймання студентської молоді.

3. Виявити вікові особливості сприймання студентом самого себе, визначити особливості самоактуалізації студентів, простежити особливості самооцінки студентів різного віку.

Об'єкт дослідження – самосвідомість студентської молоді.

Предмет дослідження – самосприймання студентської молоді.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети, нами було використано загальнонаукові методи теоретичного рівня: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та метод узагальнення науково-теоретичних даних. При емпіричному дослідженні самосприймання було застосовано такі методи і методики, як спостереження, тест «Хто Я?» (М. Кун, Т. Макпартленд; модифікація Т. Румянцевої); діагностика самоактуалізації особистості (А. Лазукін в адаптації Н. Каліної); знаходження кількісного виразу рівня самооцінки (по С. Будассі). З метою кількісної і якісної інтерпретації та узагальнення результатів емпіричного дослідження використано методи статистичної обробки даних.

Емпіричне дослідження проводилось на базі Одеського економічного університету. Загальна кількість досліджуваних налічує 76 осіб.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 75 сторінок. Кількість використаних літературних джерел складає 89 найменувань.

Основний зміст роботи

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет; викладено відомості про методи дослідження, висвітлено практичне значення роботи.

У першому розділі **«САМОСПРИЙМАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА»**. У цьому розділі проаналізовано моделі розвитку самопізнання студентського віку та формування самопізнання; теоретичні моделі структурних і самосвідомих функцій; планування життєвого укладу як аспекту розвитку впевненості в собі в прогнозі і обожнюванні; особистість як більшість майбутнього; цінності, які визначають сенс існування студента.

В останні роки переважна більшість досліджень зосереджена на одній з основних проблем психології особистісного розвитку - механізмах і закономірностях самопізнання і проблемі самосвідомості учня. Р.Бернса, У.Джемса, І.Кона, К.Роджерса, С.Рубінштейна, В.Століна, З.Фрейда, І.Чеснокової, Т.Шибутані, К.Юнга, В.Ядова та інших в теорії психології важливе значення мають загальні проблеми самопізнання особистості.

Існують різні методи визначення природи і структури самопізнання. Його особистісні компоненти є предметом численних досліджень психології як у країні, так і за кордоном. У працях внутрішніх і зарубіжних психологів (Н.Анкудінова, В.Асеєв, Р.Бернс, К.Блага, О.Бодальов, Л.Божович, Є.Бондаренко, А.Валлон, Г.Ліпкіна, М.Шебек) враховують взаємодію і взаємодію внутрішніх і зовнішніх факторів формування свідомості і самопізнання особистості, формування і складові самопізнання.

Предметом експериментального дослідження часто виступає особливий аспект самопізнання, зокрема, самовизначення і самооцінка інтелектуальних, емоційних, особистісних характеристик (Л. Божович, В. Вольф, С. Куперсміт, Г. Ліпкіна, А. Петровський, Є. Савонько, К. Ханлі, С. Юлдашева). У той же час є багато речей, які мають нерозуміння природи взаємозв'язку між окремими компонентами самосвідомості і його внутрішньою структурою.

Важливою особливістю значної кількості досліджень є їх акцент на дворічній віковій категорії. Перший - це всебічне вивчення процесу самопізнання у дітей дошкільного віку, а другий - дослідження підліткової свідомості і самосвідомості.

Психологи розходяться у встановленні вікового цензу для статевого дозрівання. У західній психології спостерігається тенденція поєднувати підлітковий вік з підлітковим віком, що представляє собою перехід від підліткового віку до дорослого, межі якого можуть коливатися від 12-14 до 25 років. Цей період називають епохою студентської молоді, адже в цей період у молоді формується рівень впевненості в собі в напрямку професіоналізму і цінності.

Отже, юнацькій вік (відповідний періоду навчання) включає в себе етап розвитку дитини у віці від 15 до 25 років. Поява життєвого плану, право зосередитися на усвідомленні власного життя, право на професійне самовизначення. Найважливішим видом роботи є освіта і професійна діяльність.

Центральним психічним процесом обожнювання є розвиток самопізнання. У цьому віці вона тісно пов'язана з такими факторами, як впевненість у собі, професійна самостійність, сфери цінності тощо.

Самосвідомість складається з двох основних компонентів: ставлення людини до себе і його ставлення до оточуючих. Найважливішими механізмами створення «самоуявлення» є: аналіз власного внутрішнього світу, порівняння їх з іншими, відображення необхідних якостей, прийняття думки оточуючих про себе, аналіз власних дій.

Узагальнюючи матеріали розділу, слід зазначити, що загальна проблематика самосвідомості та самосприймання особистості посіла значне місце в теорії психології завдяки працям психологів Р. Бернса, У. Джемса, І. Кона, К. Роджерса, Е. Еріксона, С. Рубінштейна, Г.М. Прихожан, В. Століна, В. Ядова та інших. Таким чином, основними елементами впевненості в собі і саморозуміння учня є: соціально-психологічна група учнів, самостійність та

ідентифікація, сфери цінностей, підготовка до професійної самостійності тощо. Всі ці компоненти тісно взаємопов'язані.

У другому розділі **«ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ САМОСПРИЙМАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ»** подано огляд методик для дослідження самосприймання, самооцінки студентів різного віку. Обгрунтовано їх вибір. З метою репрезентативності кількісного виразу самооцінки розглянуто декілька методик самооцінки. Приділено увагу самоактуалізації особистості студента, самовідношенню та самоповазі.

В даному розділі дано характеристику піддослідної групи й описано результати досліджень по кожній з попередньо описаних методик. Зроблено узагальнений висновок щодо самооцінки студентів по курсам – від першого по четвертий. Досліджено динаміку зміни самооцінки. Встановлено взаємозв'язок між самооцінкою та самоактуалізацією, самовідношенням і самоповагою студентської молоді.

Обрано ряд діагностичних методів, що дозволяють вивчати і аналізувати свою віру. За результатами тестів, крім самооцінки, можна виявити різні індивідуальні особливості та проаналізувати людину з різних сторін.

Методика визначення квантового представлення самостійності (С.Будасі) та двох варіантах (за Л. Столяренко) високо цінується у всіх студентів, але продовжує зростати за законом показників від 1 до 4 курсів.

Ці методи також дозволили створити певний вид діяльності на курсах: перший рік характеризується поведінковою діяльністю, але вона близька до спілкування та досвіду; Другий рік характеризується спілкуванням, але також є інтерес до поведінки та «світу емоцій»; Треті розділи в основному присвячені «людському світу»; Четвертий курс характеризується акцентом на світ емоцій, і є багато студентів, у яких на цьому курсі не склався конкретний вид роботи (реальний, а ідеї незрозуміло незрозумілі).

Методика «Хто я?» (М.Кун, П.Макпартленд; модифікація Т.В.Румянцевої). Встановлено, що більшість студентів на курсах перевищують позитивні ідентифікаційні характеристики над негативними.

Вся увага присвячена індивідуальним особливостям («мисленню») - особистісним якостям, особливостям, опису особистісного стилю поведінки. Другий курс у всіх курсах - це "активне я" - професії, види діяльності, інтереси, хобі. Третє «матеріал належить мені». Наголошується на особливостях кожного уроку: учні 1 класу залишають іншим більш відповідне переконання, тому що більше говорять про своє фізичне тіло, і, водночас, більше уваги приділяють діяльності; По-друге, відділи більш врівноважені, розмірені, гнучкі у формуванні конструктивних відносин, приділяють майже стільки ж уваги рисам характеру, мають сильне почуття дружби; Треті розділи відрізняються максимальністю в порівнянні з іншими суб'єктами, слабо підвищеною впевненістю в собі, мінімально збалансованими, нестатевими поглядами та ідентифікаційними ознаками; Розділ 4 дуже близький до того, щоб змінити їх особистісні характеристики.

Методика діагностики самоактуалізації особистості (за О.В.Лазукіним; в адаптації Н.Ф.Каліной) дозволяє визначити, що учні з усіх предметів мають більшу загальність: нездатність, почуття самоконтролю, середню самооцінку в спілкуванні. Також є деякі характеристики для кожного курсу: на 1 курс - жити зараз і шукати щось нове, творче; На 2-му році - зміна впевненості людей в собі - зневіра, пошук чогось нового, самозадоволення, спільнота; На 3-му курсі - потреба в інформації знижується, тривожність, невдоволення тільки посилюється; На 4-му курсі життя в легкому прагненні до знань (роздуми про матеріальні речі), почутті самоконтролю переважають задані суспільством бажання, а в людських взаєминах вони найменш соціальні.

Методика вивчення самовідношення (МС; Р. Пантелєєва) показала, що учням частіше за інших властиво знати різні ідеї вище середнього для себе, ніж інші, і мати високу емоційну оцінку себе - самоушкодження. Для кожного курсу в порівнянні з іншими характерні наступні: 1-й курс - прозорість, впевненість в собі, відмінності в прийнятті себе, тривожність в самооцінці, самооцінці; Другий рік – це впевненість у собі, впевненість, самонадійність, готовність до змін; 3

курс - відкритість, готовність приймати, змінювати, приймати, приймати менше відповідальності за себе; 4 курс - замкнутість, тривожність з самооцінкою.

За шкалою самонадійності Розенберга за допомогою Н-критерію Крускала-Уолліса квантовий дисплей самоповаги склав 31 бал з 40 за всіма темами.

Висновки

1. Однією з суттєвих ознак психічного розвитку особистості студента є подальше становлення самосвідомості, що виявляється у диференціації його внутрішньої структури, ускладненні змістового наповнення. Розвиток самосвідомості відбувається за трьома основними напрямками. По-перше, це змістовна диференціація образу “Я”. Окрім того, студенти стають спроможними змістовно та реалістично розгалужувати “Я-реальне” та “Я-ідеальне”. По-друге, суттєво змінюється характер самооцінки. Від загальної синкретичної оцінки себе, значна частина студентів-першокурсників стає здатною до диференційованої самооцінки за окремими параметрами. Але критерії самооцінки усвідомлюються ще погано, і, відповідно, страждає адекватність самооцінки. По-третє, змінюється функціональна роль ціннісних орієнтацій у системі регуляції поведінки та діяльності та їх змістовне наповнення. Ціннісні орієнтації втрачають безпосередньо стимулюючу функцію і набувають значення смислоутворюючого підґрунтя мотивації у різних сферах спілкування та діяльності.

2. Для вивчення самосприймання застосовуються різноманітні методики. У дослідженні ми зосередили увагу на таких його аспектах, як самооцінка, уявлення про себе, самоактуалізація, самовідношення, самоповага. Для їх діагностики у студентів використовували спостереження та такі методики: методика «Хто Я?» (за М. Кун, П. Макпартленд; модифікація Т.В. Румянцевої); методика знаходження кількісного вираження рівня самооцінки (за С.А. Будассі); методика дослідження самооцінки в двох варіантах (за Л.Д. Столяренко); методика діагностики самоактуалізації особистості (за

О.В. Лазукіним; в адаптації Н.Ф. Каліной); методика дослідження самовідношення (МІС; Р.С. Пантелєєва); шкала самоповаги Розенберга.

3. За результатами проведеного емпіричного дослідження встановлено спільні й відмінні характерні риси молоді різних курсів.

Спільним для більшої частини молоді на всіх курсах є неадекватно висока самооцінка; однаковий рівень самоповаги (31 бал з 40); позитивні ідентифікаційні характеристики; першочергове місце займає персональна ідентичність, друге – «діяльне Я», третє – «матеріальне Я».

Самооцінка з 1 по 4 курс зростає за показниковим законом. Математична модель його має вигляд $y = 0,644 e^{0,0568 x}$.

Виділено ряд ознак, характерних для кожного курсу зокрема:

для 1 курсу властива поведінкова діяльність, вони схильні до спілкування і до переживань; вирізняються з поміж інших своєю більш адекватною самооцінкою, хоч одноразовим, але частішим згадуванням про своє фізичне тіло, більшою концентрацією уваги на діяльності; живуть в теперішньому часі, прагнуть нового, творчі; відзначаються відкритістю, тривожністю у власній оцінці, самообвинуваченням;

для 2 курсу властиве спілкування, але є інтерес і до поведінкової діяльності та «світу почуттів»; вони найбільш урівноважені, витримані, схильні до побудови конструктивних стосунків; помітно перепади в довірі-недовірі до людей, прагнуть нового, задоволені собою.

студенти 3 курсу в основному зосереджені на «світі людей»; вирізняються своїм максималізмом, неадекватно завищеною самооцінкою, найменш урівноважені, у них в більшій мірі ніж у інших відчужене ставлення до; помітне зниження потреби в пізнанні, зростає тривожність, незадоволеність власно собою; характерна відкритість, вони в меншій мірі беруть відповідальність за себе на себе.

для 4 курсу характерна направленість на світ почуттів, вони найбільше схильні до змін; властиве найменше прагнення до пізнання (думка про матеріальне), сильне відчуття скутості, власні бажання переважають над

соціально нав'язаними, у людських взаєминах найменш товариські; спостерігається тривожність з оцінкою себе.